

Войткова А.В.

Національний університет «Одеська юридична академія»

асистент кафедри загальнотеоретичної юриспруденції

ПРО ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МОРСЬКОЇ СПАДЩИНИ УКРАЇНИ

Територія держави, особливості її геополітичного розташування та географічно вигідне розміщення її території завжди мали вагомий вплив на швидкість росту економічного та політичного потенціалів будь-якої держави. Україна є морською державою, що перш за все спричинено географічними передумовами, оскільки, вона має вихід до Чорного та Азовського морів, по-друге має розвинений море господарський спадок, що залишився нам з радянських часів, а саме 19 із 40 морських портів Причорномор'я розміщуються на її території і по теперішній час. На сьогоднішній час наша держава знаходиться в складному економічному, політичному та військовому стані. Тому актуальне питання правового врегулювання стратегічно важливого напрямку діяльності України на морі.

Історично склалися усі необхідні матеріальні та правові передумови для того аби Україна мала змогу ефективно розвивати власну морську діяльність. Адже, до 1991 року суднобудування Радянського Союзу займало одну з лідируючих позицій у всьому світі. Воно забезпечувало третину світового воєнного кораблебудування, а країна входила до десятка найрозвинутіших держав по лінії цивільного суднобудування. Після розпаду СРСР на території України залишилася потужна суднобудівна база. Основна її частина входила до структури Міністерства промислової політики України: 11 суднобудівних заводів, що давали близько 30 % суднобудівної продукції СРСР, сім підприємств суднового машинобудування, 11 підприємств морського приладобудування, 27 окремих науково-дослідних інститутів і конструкторських бюро. До того ж, Україна мала низку суднобудівних та судноремонтних підприємств, підпорядкованих Міністерству транспорту і зв'язку, Комітету рибного господарства та Міністерству оборони [1].

Необхідність правового врегулювання морської діяльності в Україні з кожним роком набуває все більшого значення, про що свідчать результати останніх подій на Азовському морі та неможливості будь-яким правовим чином реально вплинути на них. Безперечно позитивним чинником стало прийняття Морської доктрини України на період до 2035 року, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 7 жовтня 2009 року №1307. Ця Доктрина вперше на законодавчому рівні закріпила такі ключові поняття, як морська діяльність, напрями морської політики держави, її мету та завдання, а також поняття морського потенціалу України та ін. [2]. Прийняття Морської доктрини України стало значним кроком щодо визначення нових підходів держави до формування основних цілей і завдань, форм і методів правової реалізації морської політики та розвитку законодавства у цій сфері, вона була програмним документом спрямованим на забезпечення та розвиток морського потенціалу України, але в нинішніх умовах вона не відповідає політичним, економічним та правовим реаліям. Як показав час Морська доктрина України залишилась лише «декларацією добрих намірів» і не стала основою для встановлення правових основ здійснення дієвої морської політики для нашої держави. До того ж, за період від прийняття Доктрини (2009 рік), до нині, відсутній план заходів з її реалізації на період до 2035 року. Законодавець, власне, на прийнятті доктрини і зупинився, а юридична спільнота занадто мало уваги приділяє вивченню цієї проблематики, що є недопустимим у світлі подій, які сталися за останні декілька років. Істотно змінився і характер загроз і викликів, що стоять зараз перед Україною. По-перше агресія Російської Федерації, анексія Криму та війна на Сході суттєво вплинули на морську діяльність України та висунули на перший план питання захисту інтересів країни в прибережних морських просторах, з особливою гостротою поставили на порядок денний нагальну необхідність захисту інтересів України у внутрішніх водах, територіальному морі, виключній (морській) економічній зоні, на континентальному шельфі [3, с. 7-8]. Під контроль окупантів перейшли п'ять торговельних і два рибних порти, значні площі континентального шельфу

і територіальних вод з природними ресурсами, передусім, запасами вуглеводнів, а також значний рекреаційний потенціал Криму. По-друге відбулося захоплення Росією більшості кораблів Військово-Морських сил України й активне нарощення російського озброєння на Чорному морі, включаючи військово-морського флоту.

Таким чином, останні роки державного розвитку України характеризуються суттєвим зниженням рівня конкурентоспроможності її морегосподарського комплексу, що майже призвело до втрати первісної морської спадщини, що залишилась нам з часів Радянського Союзу, а, як наслідок, зниження статусу України як морської держави. Однією з цих причин є не ефективна державна морська політика, яка повинна бути сталим фактором підтримки та розвитку економічної стабільності держави та зміцнення її міжнародного авторитету.

Сьогодні важливим питанням виступає концептуалізація та інституціоналізація морської політики України, фундаментом якої має бути дієва морська стратегія. Ця стратегія повинна бути пов'язана з законодавчою діяльністю як основним шляхом вирішення завдань державної морської політики у розробці прогнозних і програмних правових документів.

Для юриспруденції України основним завданням має стати створення концептуальних законодавчих передумов, так би мовити концепції правової основи, добротного нормативно-правового документу, який би мав у собі основоположні та, головне, дієві положення для забезпечення та здійснення морського потенціалу та морської діяльності України. Безперечно, таким документом є затвердження нової морської доктрини України. Але для того, аби ця Доктрина не мала декларативний характер, необхідно створити механізми реалізації морської політики, вдосконалити систему регулювання морської діяльності. Відмітимо що, у 2008 році було прийнято Указ Президента «Про заходи щодо забезпечення розвитку України як морської держави». Цей Указ, зокрема, запропонував надати відповідні пільги та переваги, спрямовані на поліпшення економічного стану підприємств морського комплексу. До таких

заходів належало утворити у складі Міністерства транспорту та зв'язку Морської адміністрації України, Урядового комітету з морської діяльності, органу, що буде відповідальний за реалізацію державних програм у сферах суднобудування та воєнного кораблебудування [4, с. 168]. Такий Указ відповідав нагальним потребам морської діяльності України, однак жодних змін у системі управління морською діяльністю й по сьогодні не відбулося, що є досить прикро.

Для забезпечення позитивних змін, яких потребує морська політика України, система правового регулювання морської діяльності повинна мати системний та ієрархічний характер, а основним механізмом реалізації цілей Морської доктрини має бути прийняття прогностичних правових та програмних документів. Це, мусять бути програми розвитку кожного з об'єктів морської діяльності, що мають бути короткостроковими, середньостроковими та довгостроковими. Також існує необхідність у прийнятті Закону України «Про морську політику держави», який повинен закріплювати основні правові засоби та механізми правової реалізації морської політики в Україні. А для забезпечення життєздатності, кожній програмі розвитку має відповідати галузевий закон, що передбачає надання та забезпечення правового регулювання власними активами, можливо навіть веденням власного морського господарства за аналогією до Закону України «Про заходи державної підтримки суднобудівної промисловості в Україні».

Отже, найважливішою умовою для збереження та розвитку морської спадщини України як морської держави є реалізація збалансованої морської політики, що забезпечує врегулювання як зовнішніх, так і внутрішніх суспільних відносин, що виникають у процесі провадження морської діяльності. Україна через національну морську політику повинна досягти ефективного здійснення суверенітету і правової юрисдикції в прибережних водах та забезпечити досягнення національних інтересів в прибережній зоні, у внутрішніх морських водах, територіальному морі, у виключній економічній зоні, на континентальному шельфі та у відкритому морі. Сьогодні морська

спадщина України потребує правового забезпечення та розвитку з використанням державних і недержавних ресурсів, оскільки поставлено під сумнів саме існування України як морської держави.

ЛІТЕРАТУРА

1. Суднобудування України (2007 р.). Електронний ресурс: [шлях доступу: <http://www.ukrexport.gov.ua/ukr/prom/ukr/28.html>]
2. Морська доктрина України на період до 2035 року затв. постановою КМУ від 7 жовтня 2009р. N1307. Електронний ресурс: [шлях доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1307-2009-%D0%BF>]
3. Аверочкіна Т.В. Юрисдикція України в прибережних водах: адміністративно-правовий вимір : монографія / Т.В. Аверочкіна. – Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2018. – 466 с.
4. Пісьменна К.С. Морська доктрина як важливий чинник формування морегосподарського комплексу України / К.С. Пісьменна// Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». – 2012. - № 4 (11). – С. 161 -170.